

Zadanie publiczne pn. „II konferencja naukowa *Ostrołęka na przestrzeni wieków*” współfinansowane ze środków Miasta Ostrołęki i Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce.

Miasto Ostrołęka

Dr hab. Jan Mironczuk prof. WSTS

Dzieje Ostrołęki w powstaniu styczniowym

The history of Ostrołęka in the January Uprising

Celem artykułu jest próba wejrzenia w życie codzienne Ostrołęki i jej mieszkańców w dobie powstania styczniowego. Miasto nie było miejscem walk, najbliższe bitwy odbyły się w dość dużej odległości – ok. 40 km (w Puszczy Zielonej - pod Myszyniec 8 marca, w Puszczy Białej - w Nagoszewie 2-3 czerwca 1863 r.¹). Również Maków, zajęty chwilowo przez powstańców 2 lutego 1863 r. i walki pod nim kilka dni później², jest oddalony o 40 km. Niewątpliwie jednak trwające na Mazowszu (i innych dzielnicach dawnej Rzeczypospolitej) powstanie narodowe miało pewien wpływ na sytuację w Ostrołęce.

¹ *Działania Padlewskiego w Płockiem – marzec 1863 r.*, w: *Mazowsze Północne w XIX-XX wieku. Materiały źródłowe 1795-1956*, zebrał i przyg. J. Szczepański, Warszawa-Pułtusk 1997, s. 169-170; J. Dziwirski, *Powstanie styczniowe w Puszczy Zielonej*, w: *120 rocznica powstania styczniowego na ziemiach województwa ostrołęckiego 1863-1983*, Warszawa 1984, s. 37-50; M. Bartniczak, *Bitwa pod Nagoszewem 3 czerwca 1863 r.*, „*Rocznik Mazowiecki*” 1972, nr 4, s. 157-216. Ostatnia z wym. publikacji szczególnie przybliżając przebieg bitwy, ukazuje znaczną część (łącznie ponad 80 osób) personaliów jej uczestników; zupełny brak Żydów.

² *Powstanie styczniowe w Pułtuskim w lutym 1863 r.*, w: *Mazowsze Północne*, s. 168.

Miasto i jego mieszkańcy

Ostrołęka w połowie XIX w. była siedzibą powiatu, obejmującego od reformy pruskiej z lat 1797-1799 także b. ostrowski i nurski, znajdującego się w województwie, od 1837 r. guberni, płockim. Sąsiednimi powiatami Królestwa Polskiego (od północy sąsiedztwo z Królestwem Prus) były: łomżyński, siedlecki, pułtuski, przasnyski (tylko dwa ostatnie wchodziły do guberni płockiej).

Ostrołęka była miastem średniej wielkości. Jej rozwój został znacznie zahamowany bitwą z 26 maja 1831 r., gdy miasto *większą połowę domów straciło, przeto Mieszkańcy przywiezieni będąc do upadku, niemają nateraz przyzwoitego schronienia* (pismo z maja 1832 r.)³. W rok po bitwie okazało się, że liczba ludności wynosiła około 1700 osób⁴, czyli też spadła prawie o połowę – zob. Tab. 1. Miasto, pozostając jednak siedzibą władz administracyjnych, korzystało z pomocy państwowej w odbudowie. Lata 30. i 40. XIX w. stanowiły też nasiloną migrację Żydów z terenów wiejskich. Dzięki zachowanym księgom stanu cywilnego widać ten proces przenoszenia, a z danych ksiąg miejskich, w tym rachunkowych, wyłania się zjawisko ogromnej aktywności gospodarczej Żydów ostrołęckich⁵. W 1847 r. liczba ludności żydowskiej zrównała się z chrześcijańską: 1015:1027⁶. W tym czasie w Ostrołęce przebywała też grupa cywilnych Rosjan (stacjonował też niewielki oddział wojsk carskich), która poza pracą administracyjną postawiła pomnik upamiętniający zwycięstwo rosyjskie z 26 maja 1831 r.; pomnik usytuowany po prawej stronie Narwi, ok. 200 m od mostu, stał do pierwszej okupacji niemieckiej⁷.

Lata 50. XIX w. ponownie należały do najlepszych dla ostrołęczan. Rosła inicjatywa społeczna ludności katolickiej. Powstała Powiatowa Rada Opiekuńcza pod prezesurą Józefa Glinki, w 1844 r. zainicjowała utworzenie szpitala miejskiego (zbudowany w dużej mierze ze środków rządowych na odbudowę po zniszczeniach wojennych, otwarty w 1848 r.). W 1856 r. z *inicjatywy i fundacji (plac i dom)* ks. Wojciecha Dłużniewskiego, proboszcza miejscowej parafii, otwarto przytułek dla starców. W tym czasie odrestaurowane zostały budynki sakralne – *fara* i klasztor bernardynów oraz otwarto niedzielną szkołę rzemieślniczą⁸. W 1857 r. liczba ludności chrześcijańskiej wzrosła do ponad 2200, przy prawie niezmienną się liczbie Żydów – nieco ponad 1100, co stanowiło 1/3 ogółu ludności (najmniejszy odsetek spośród większych i średnich miast Mazowsza Północnego) – Tab. 1.

³ Archiwum Główne Akt Dawnych (AGAD), Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych, sygn. 4444, k. 3-4, Pismo Komisarza Woj. Płockiego z dn. 25 maja 1832 r. do Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych, Duchownych i Oświecenia Publicznego (KRSWDiOP, następnie, po „ujęciu” oświaty, KRSWiD).

⁴ Z. Niedziałkowska, *Ostrołęka. Dzieje miasta do drugiej wojny światowej*, Ostrołęka 2023, s. 167, gdzie mowa: *licząca zaledwie 1666 mieszkańców*.

⁵ Por. J. Mironczuk, *Żydzi w powiecie ostrołęckim do I wojny światowej*, Ostrołęka 2011, s. 41-51.

⁶ Z. Niedziałkowska, *Ostrołęka*, s. 168.

⁷ Tamże, s. 165, 169.

⁸ Tamże, s. 170.

Tab. 1. Liczebność ludności, w tym żydowskiej, w miastach Mazowsza Północnego w 1827 r. i 1857 r.

Miasto	1827			1857		
	ludność ogółem	ludność żydowska	% ludności żydowskiej	ludność ogółem	ludność żydowska	% ludności żydowskiej
Brok	1165	163	14,0	1707	703	41,2
Ciechanów	2640	1644	62,3	3338	2241	67,1
Chorzele	1803	639	35,4	1868	950	50,9
Łomża	3265	948	29,0	5881	2608	44,3
Maków	4541	4090	90,1	5217	4231	81,1
Mława	2230	792	35,5	3290	1650	50,2
Nasielsk	2578	1654	64,2	3139	2469	78,6
Nowogród	1563	497	31,8	2171	986	46,3
Nowy Dwór	1234	334	27,5	2685	1305	48,6
Ostrołęka	3030	496	16,4	3371	1128	33,5
Ostrów	2061	809	39,3	3972	2412	60,7
Płock	9212	3412	34,8	12430	5259	42,3
Płońsk	3879	2304	59,4	3959	2630	66,4
Przasnysz	3580	1162	32,5	3766	1830	48,6
Pułtusk	4151	688	16,6	4341	1913	44,1
Raciąż	1476	216	14,6	1884	855	45,4
Różan	1127	310	27,5	1507	861	57,1
Serock	985	375	38,1	1637	920	56,2
Sierpc	3663	1929	52,7	4905	2515	51,3
Wyszaków	960	278	29,0	1590	1067	67,1
Wyszogród	3387	2458	72,6	3820	2841	74,4
Zakroczym	1057	503	47,6	2917	1719	58,9
Żuromin	1366	415	30,4	1539	579	37,9
Razem	60953	26116	42,3	80934	43672	53,9

Źródło: Za: J. Szczepański, *Spoleczność żydowska Mazowsza w XIX-XX wieku*, Pułtusk 2005, s. 63.

Uwaga: wymieniona lista miast Mazowsza Północnego nie jest pełna, pominięto szereg mniejszych miast, jak np. Myszyniec z okolic Ostrołęki.

Wobec sytuacji rewolucyjnej i walk powstańczych

Oslabienie Rosji po klęsce krymskiej i liberalizacja życia politycznego już w pierwszych latach panowania Aleksandra II szybko zostały wykorzystane w Królestwie Polskim, przez całe pokolenie pogrążonym w marazmie popowstaniowym. Ustępstwa caratu, a także wieści płynące z jednoczących się Włoch (i inne czynniki) uruchomiły sytuację rewolucyjną, której widomymi znakami były manifestacje patriotyczne w Warszawie, zrazu pokojowe, następne już krwawe.

Wieści o śmierci demonstrantów w Warszawie (27 lutego i 8 kwietnia 1861 r.) szybko dotarły na prowincję i wywołały zwykle „ciche” oburzenie na represje wojsk rosyjskich. O takiej sytuacji w Ostrołęce donosiło pismo gubernatora płockiego Ignacego Bońkowskiego do dyrektora (ministra) spraw wewnętrznych Leona Gieczewicza: *Skoro tylko powziąłem wiadomość, iż przy m. Ostrołęce koło szosy wiodącej do m. Ostrowi, a mianowicie na górze zwanej Felkową, w pamięć poległych w m. Warszawie z dobrowolnych składek w powiecie zebranych ma być wystawiony pomnik z figurą Matki Boskiej i że do pomnika tego już zaczęto kopać fundamenta, zaraz w d. 16/28 IV r. b. [...] poleciłem naczelnikowi pow. ostrołęckiego, aby natychmiast sprawdził i doniósł, o ile powyższa wiadomość jest rzetelną, i jeżeli rzeczywiście podobny pomnik ma być wystawionym, urządzenie onego do dalszej decyzji wstrzymał. Odebrawszy zaś rozkaz J. O. Ks. Namiestnika Królestwa [...] poleciłem wspomnianemu naczelnikowi, aby wystawienia pomnika zabronił [...] jednocześnie zaś odniosłem się do administratora diecezji płockiej o wydanie odpowiednich zarządzeń proboszczowi oraz przełożonemu k[sięży] bernardynów w m. Ostrołęce aby wpływem swoim starali się skłonić mieszkańców tamecznych do zaniechania jakichkolwiek protestacji oraz stawiania pomnika⁹. Wspomniani w piśmie duchowni ostrołęccy to: proboszcz (i dziekan) ks. Marian M. Skowroński, gwardian konwentu bernardynów o. Tadeusz Lange. Warto wspomnieć, że inicjatorem i – zamierzonym- fundatorem budowy, na własnym gruncie, był Marcin Wojciechowski, właściciel poczty w Ostrołęce¹⁰.*

Zakaz realizacji upamiętnienia poległych w Warszawie nie zatrzymał kolejnych wystąpień antycarskich w Ostrołęce. Przełożeni duchowieństwa podporządkowali się zaleceniom władz, nie czynili tego niektórzy z nich. I tak wikariusz Michał Wiśniewski podczas obchodów 30-jej rocznicy bitwy 26 maja 1861 r. (uroczystości, z udziałem kilkutysięcznego tłumu, odbyły się przy krzyżu ustawionym przy „pomniku zwycięzców”) *wygłosił płomienną mowę – o cierpieniach Polski, o prześladowaniu Polaków, o tym, że nastał czas, aby Polska odzyskała niepodległość, oraz o konieczności przygotowania się do wystąpienia zbrojnego*¹¹. Za to, jak i kolejne wystąpienia ks. Wiśniewski został aresztowany i wraz z ks. Michałem Nowkiem, proboszczem z Rzekunia, wywieziony do twierdzy w Modlinie. Władze represjonowały też kilka innych osób zaangażowanych w manifestacje w Ostrołęce¹². Autorce opracowania o ostrołęckich bernardynach udało się ustalić także personalia dwóch z nich (oo. Melchior Meller i Leonard Jabłoński), aresztowanych i osadzonych

⁹ Pismo gubernatora cywilnego płockiego z 25 kwietnia/5 maja 1861 r. do dyrektora Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych (*Zakaz budowy pomnika na górzezwanej Felkową koło Ostrołęki pomnika ku czci poległych w Warszawie*), w: *Mazowsze Północne*, s. 151.

¹⁰ Za: B. Kalinowska, *Bernardyni w Ostrołęce 1664-1864*, Ostrołęka 2011, s. 325.

¹¹ Za: Z. Niedziałkowska, *Ostrołęka*, s. 171-172; autorka powołuje się na artykuł rosyjskiego korespondenta I.A. Areseniewa, który był świadkiem manifestacji w Ostrołęce. W uroczystości mieli brać udział 4 rosyjscy żołnierze prawosławni, *nieznający nawet języka polskiego, przejeżdżając wrzuceniem tłumu, z odkrytymi głowami*.

¹² Tamże, s. 172, 173.

czasowo w Pułtusk¹³. Biskup płocki Wincenty Chościak-Popiel, wizytujący w kwietniu 1864 r. Pułtusk, dzięki zgodzie tamtejszego naczelnika wojennego płka Zajcowa, spotkał więzionych tam duchownych, m.in. ks. Uszyńskiego z Kleczkowa i 2 wspomnianych bernardynów z Ostrołęki – cała trójka, za „robotę powstańczą”, została skazana na Sybir¹⁴.

Poza sprawami związanymi z powstaniem, życie religijne toczyło się przede wszystkim zwykłym rytmem, choć w publicznym wymiarze za zgodą władz: *Proboszcz tutejszej parafii odezwą swą [...] zawiadomił mnie, że w dniu 4 bm. [4 czerwca 1863 r. – J.M.] to jest we czwartek przypada uroczyste święto Bożego Ciała, w którym to dniu odbywać się będzie procesja po mieście z wyniesieniem Najświętszego Sakramentu. A że procesja ta między innymi dozwolona jest stosownie do rozkazu przybocznej Wojennej Kancelarii J. O. Księcia Namiestnika Królestwa [...] zatem mam honor zawiadomić o tem W. Naczelnika Wojennego*¹⁵. Naczelnikiem wojennym w Ostrołęce, nadrzędnym wobec cywilnych władz administracyjnych, był ppłk Pietrow (później mjr Krycki), podległy generałowi policmajstrowi Fiodorowi Trepowowi w Warszawie¹⁶.

Należy odnotować, że ze strony powstańczego Tymczasowego Rządu Narodowego naczelnikiem na gubernię płocką był Zygmunt Padlewski; z jego rozkazu, wydanego po przybyciu [z okolic Płocka – J.M.] nad Narew, Ignacy Mystkowski i Bronisław Deskur formowali w powiecie ostrołęckim oddziały powstańcze (Deskur – oddziały kawalerii, Mystkowski – piechoty, przy czym mieli nawzajem wspierać się¹⁷).

Sytuacja wojenna w Królestwie Polskim wpływała na życie codzienne i zajęcia ostrołęczan. W marcu 1863 r. władze Ostrołęki zwróciły się do naczelnika powiatu ostrołęckiego w sprawie dwóch rybaków: *Dzierżawiący prawa do łowienia ryb Ksawery Mierzejewski i Stanisław Poll 14 lutego złożyli do Magistratu podanie z wyjaśnieniem, że p. Naczelnik Cyrkułu Wojennego Powiatu Ostrołęckiego wydał zarządzenie, aby oddział skonfiskował cały sprzęt pływający na rzece Narwi. Wspomniany oddział zagarnął im 2 małe łodzie rybackie i 2 wiosła i razem z innym sprzętem pływającym sprowadził wszystko do Ostrołęki [...] Z tej przyczyny oznajmili, że nie będą mieli możliwości płacić dzierżawę do Miejskiego Urzędu Skarbowego [...] Magistrat ma zaszczyt prosić Naczelnika, aby on ze swej strony zwrócił się do Naczelnika Cyrkułu z prośbą o wydanie 2 łodzi rybackich z wiosłami [...] 2 łodzie rybackie nie utrzymają więcej niż jedną osobę i to dobrze umiejacą pływać [...] sprzęt ten przystosowany jest tylko do połowu i z tego powodu powinien być zwrócony*¹⁸. Po trzech tygodniach naczelnik powiatu zwrócił się z prośbą do naczelnika wojennego z prośbą o oddanie rybakom skonfiskowanych łodzi¹⁹. Nie uczyniono tego: *przez cały rok 1863 zajmować się*

¹³ B. Kalinowska, *Bernardyni*, s. 346.

¹⁴ Represje wojska carskiego wobec duchowieństwa świeckiego i zakonnego diecezji płockiej, w: *Mazowsze Północne*, s. 185.

¹⁵ Zawiadomienie naczelnika wojennego pow. ostrołęckiego o procesji Bożego Ciała w Ostrołęce przez burmistrza Rybickiego, 2 czerwca 1863 r, w: *Mazowsze Północne*, s. 175.

¹⁶ B. Kalinowska, *Bernardyni*, s. 352-353.

¹⁷ Z. Niedziałkowska, *Ostrołęka*, s. 174.

¹⁸ Pismo burmistrza Rybickiego, sekretarza Miłobędzkiego i naczelnika Urzędu Skarbowego Turskiego z 3/15 marca 1863 r. do naczelnika ostrołęckiego powiatu, w: *Mazowsze Północne*, s. 172-173. Wspomniany Ksawery Mierzejewski już na 1856 r. podpisał kontrakt o wydzierżawienie rybołówstwa w Ostrołęce za sumę 72 rs 75 kop. – AGAD, KRSW, sygn. 4453, s. 16-17, Pismo Rządu Gubernialnego z 19/31 stycznia 1856 r. do KRSWiD.

¹⁹ Pismo naczelnika powiatu ostrołęckiego z 28 marca/9 kwietnia 1863 r. do naczelnika wojennego, w: *Mazowsze Północne*, s. 174.

Rybołówstwem nie mogli. Lecz za nas z takowego ciągnęli dochody Żołnierze jeżdżąc po Jeziorach i Rzece Narwi zabranemi czółnami łowili Ryby Siadkami (sic!) i innemi narzędziami a nawet takowe Truli i publicznie sprzedawali na Rynku Miasta tutejszego [...] Pozbawieni bylim środków do utrzymania się i wyrzywienia (sic!) z naszymi Familjami tak dalece iż dziś jeszcze brak nam funduszu na zakupienie innych w miejsce zabranych i porąbanych nam czółnów²⁰. Z dalszej dokumentacji wynika, że obaj poszkodowani rybacy zwracali się już tylko do Rządu Gubernialnego Płockiego, a następnie do Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych, Duchownych i Policji o umorzenie im opłaty dzierżawnej za rok 1863 z powodu ówczesnych w kraju wypadków²¹ (ostatecznie przychyłono się do tego).

Sprawy powstańcze jeszcze mniej niż „przeciętnego” ostrołęczanina obchodziły miejscowych Żydów, których w publicznym wymiarze życia najbardziej absorbowwała sprawa budowanej bożnicy²². Czasami podkreśla się duże zaangażowanie Żydów w „powstańczą robotę” (*ostrołęccy Żydzi zbierali podatek narodowy: Szuciner, Oltarz i Norlsberg. 3 marca 1865 roku polowy sąd wojenny skazał Icka Sojkę na osiedlenie na Syberii²³*), jednak głębsze badanie archiwalne często podważają tę opinię²⁴. Należałoby, poza samymi represjami/wyrokami władz carskich wobec Żydów, poznać istotne przyczyny ich uczestnictwa w powstaniu.

Doskonałym wręcz dokumentem obrazującym nastroje ludności z podostrołęckich wsi na początku 1864 r. jest raport rotmistrza Szulca dla naczelnika wojennego pow. ostrołęckiego mjr. Kryckiego: *Z rozkazu Wielmożnego Pana 4 marca pojechałem z 30 huzarami powierzonego mnie szwadronu i 30 huzarami 4-ej sotni Nr 18 Dońskiego Pułku Kozackiego wykryć szajkę (prawdopodobnie 60-osobowa) polskich rebeliantów, którzy zjawili się w nocy z 3 na 4 marca [1864 r. – J.M.] w folwarku Grabowo i we wsi Kordowo u Pana Pudłowskiego. Przybywszy do Grabowa dowiedziałem się od chłopów, że w nocy z 3 na 4 marca [...] zjawilo się 4 [...] polskich buntowników, którzy zabronili mieszkańcom wychodzić ze swoich chat, a sami odeszli do pańskiego domu [...] W pańskim domu powiedziano mi, że do mieszkania wchodziło tylko 4 uzbrojonych buntowników; na pytanie skąd wójt gminy miał taką wiadomość, że buntowników było 60 ludzi, nie otrzymałem satysfakcjonującej odpowiedzi [...] We wsi Kordowo dowiedziałem się od p. Pudłowskiego, że w nocy z 3 na 4 marca rzeczywiście przychodziło 4 uzbrojonych buntowników (nie znani) z których tylko jeden wchodził do mieszkania, a inni pozostali w sieni. Na słowa p. Pudłowskiego „co panowie robicie, wy nas zgubicie” buntownicy odpowiedzieli, że pójdą do Ostrołęki i tam zjawią się u Naczelnika wojennego. Furman (woźnica) p. Pudłowskiego Stanisław Dedowicz początkowo powiedział mi że nikogo [...] nie widział, jednakże potem oświadczył mi, że rzeczywiście 4 uzbrojonych buntowników przychodziło, jednym z nich był brat żony dróżnika Dobrowolskiego mieszkającego w pobliżu szosy [...] potem zaczął mówić o jakimś Pawelku z*

²⁰ AGAD, KRSW, sygn. 4453, s. 561-563, Pismo S. Polla i K. Mierzejewskiego z 10 czerwca 1865 r. do KRSWD i Policji.

²¹ AGAD, KRSW, sygn. 4453, s. 553, Pismo RGP z 16/28 lipca 1865 r. do KRSWiD.

²² Zob. J. Mironczuk, *Żydzi w powiecie ostrołęckim do I wojny światowej*, Ostrołęka 2011, s. 69-71.

²³ J. Gołota, *Z dziejów społeczności żydowskiej w Ostrołęce na tle innych miast mazowieckich*, w: *Ostrołęka na tle innych miast mazowieckich w XIX i XX w.*, Ostrołęka 1998, s. 100. Autor tej publikacji powołuje się na źródło drukowane: *Żydzi a powstanie styczniowe; materiały i dokumenty*, opr. A. Eisenbach, D. Fajnhauz, A. Wein, Warszawa 1963, s. 127, 128, 161.

²⁴ Ostatnio odnaleziono – w AGAD, Centralne Władze Wyznaniowe, sygn. 1447- interesującą korespondencję znanego z „propolskiego” nastawienia nadrabina Dow Ber Meiselsa z namiestnikiem Królestwa Polskiego, „polakożercą” Teodorem Bergiem - J. Mironczuk, *Spoleczność żydowska Mazowsza Północno-Wschodniego wobec powstania styczniowego* (praca w druku). Z korespondencji (i następnie decyzji namiestnika) wynika, że nadrabin cieszył się dużym poważaniem u władz carskich.

Warszawy, lecz ponieważ było już późno, a ja musiałem jeszcze objechać niektóre wsie to dla wyjaśnienia szczegółów poleciłem jemu udać się ze mną do Ostrołęki; lecz w tym czasie gdy przeszukiwałem dom p. Pudłowskiego Stanisław Dedowic gdzieś ukrył się i nie można go było odszukać[...] Poleciłem sołtysowi Kordowa dostarczyć nazajutrz Stanisława Dedowica i Pawełka do Ostrołęki udałem się do wsi Stepna Stara i Michałki, po drodze aresztowałem dróżnika Ignacego Dobrowolskiego, który początkowo mówił, że nikogo tej nocy nie widział, ale potem przyznał, że wspomniany wyżej brat żony przyszedł do niego, zjadł kolację [...] Mieszkańcy w. Stepna Stara i Michałek do niczego nie przyznawali się i mówili, że żadnych uzbrojonych buntowników nie widzieli. Sołtysa Stepny Grzegorza Krukowskiego znowu nie zastałem w domu, on widocznie ukrywa się, obawiając się kary, za to, że [nie – J.M.] zgłosił żandarmom, iż w jego wsi mieszkali Polacy. Kiedy kilka dni temu przygalopowali Kozacy, on zdążył zbiec i ukryć się na bagnach i w lesie przylegającym do wsi. O godz. 8 wieczorem wraz z oddziałem przybyłem pomyślnie do Ostrołęki. Chcę dodać, że sołtys wsi Kordowo zgodnie z poleceniem mu wydanym, dzisiaj dostarczył do mnie wyżej wspomnianego Pawełka i Stanisława Dedowica, których odeślę do Szanownego Pana²⁵. W drugim roku trwania powstania ludność cywilna była już mocno zmęczona niepewną sytuacją, a głównie represjami ze strony zarówno żołnierzy, jak i powstańców.

Podsumowanie

Powstanie styczniowe miało charakter partyzanckich walk, więc także poza Ostrołęką. Miasto w latach 40 i 50. XIX w. rozpoczęło odbudowę po zniszczeniach bitwą z 26 maja 1831 r. Sytuacja rewolucyjna, a potem powstańcze walki miały pewien wpływ na życie ostrołęczan. Jeszcze bardziej było to odczuwalne na wsiach pod Ostrołęką, gdzie operowały niewielkie oddziały zbrojnych.

Streszczenie:

Artykuł jest próbą wejrzenia w życie codzienne Ostrołęki i jej mieszkańców w dobie powstania styczniowego. Miasto nie było miejscem walk, najbliższe bitwy odbyły się w dość dużej odległości. Sytuacja rewolucyjna, a potem powstańcze walki miały pewien wpływ na życie ostrołęczan. Jeszcze bardziej było to odczuwalne na wsiach pod Ostrołęką, gdzie operowały niewielkie oddziały zbrojne.

Słowa kluczowe: powstanie styczniowe, Ostrołęka, Mazowsze, wojna partyzancka, zabory.

Summary:

The article attempts to look into the daily life of Ostrołęka and its inhabitants during the January Uprising. The city was not a battlefield, the nearest skirmishes took place at a considerable distance. The revolutionary situation and the subsequent insurgent fights affected the lives of the people of

²⁵ Raport rotmistrza Szulca z 5 marca 1864 r. dla naczelnika wojennego pow. ostrołęckiego, w: *Mazowsze Północne*, s. 185-186. Na dokument ten, nie cytując go, a opisując, powołuje się J. Dziewirski, *Olszewo-Borki. Monografia gminy, Olszewo-Borki 2010*, s. 240-241.

Ostrołęka. It was even more noticeable in the villages near Ostrołęka, where small armed groups were operating.

Keywords: January Uprising, Ostrołęka, Mazovia, partisan war, partitions.